

ढकारी गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: ३

संख्या: १३

मिति: २०८०/११/०३

भाग-२

ढकारी गाउँपालिका

ढकारी गाउँपालिकाको सामुदायिक वन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८०

आज्ञाले,

नाम: लक्ष्मण साह

नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रस्तावना

वन ऐन, २०४९ र वन नियमावली, २०५१ बमोजिम डिभिजन वन कार्यालयमा दर्ता भई ढकारी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा आएका र यस गाउँपालिकामा कानून बमोजिम दर्ता हुने सामुदायिक वनहरुको सञ्चालन, व्यवस्थापन, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न वाञ्छनीय भएकोले संविधानको अनुसूची ९ को संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार सूचीमा रहेको वन तथा वन्य जन्तु सम्बन्धी व्यवस्था अनुसार स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ को उपदफा (४) को खण्ड (ड) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी ढकारी गाउँ कार्यपालिकाले यो कार्यविधि जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस कार्यविधिको नाम “ढकारी गाउँपालिकाको सामुदायिक वन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८०” रहने छ । यो कार्यविधि तुरुन्त लागु हुनेछ ।
२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:
 - क. “ऐन” भन्नाले स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ सम्झनु पर्दछ ।
 - ख. “गाउँपालिका” भन्नाले ढकारी गाउँपालिका सम्झनु पर्दछ ।
 - ग. “सभा” भन्नाले ढकारी गाउँपालिकाको गाउँ सभा सम्झनु पर्दछ ।
 - घ. “गाउँ कार्यपालिका” भन्नाले ढकारी गाउँ कार्यपालिका भन्ने सम्झनु पर्दछ ।
 - ङ. “अध्यक्ष ” भन्नाले ढकारी गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
 - च. “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले ढकारी गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।
 - छ. “वन” भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रूपले रुखहरुले ढाकिएको क्षेत्र सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले संघीय, प्रदेश कानून र यस कार्यविधि बमोजिम सञ्चालित वन समेत सम्झनु पर्दछ ।
 - ज. “वन पैदावार” भन्नाले वनमा रहेको वा पाइएको वा वनबाट ल्याइएको देहायको पैदावार सम्झनु पर्दछ ।

१) काठ, घाँस, दाउरा, गोल, खर, खोटो, काठको तेल, बोक्रा, लाहा, पिपला, पिपली वा

- २) रुख, पात, फल, फूल, महुवा, चिराइतो, कुटकी र सबै प्रकारका जङ्गली जडीबूटी, वनस्पति तथा तीनका विभिन्न भाग वा अंश वा
- ३) चट्टान, माटो, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा वा
- ४) पशुपंछी, वन्यजन्तु र पशुपन्छी वा वन्य जन्तुको आखेटोपहार ।
- झ. "सामुदायिक वन" भन्नाले वन ऐन, २०४९ तथा नियमावली २०५१ बमोजिम डिभिजन वन कार्यालयमा दर्ता गरी सञ्चालनमा रहेका र संघीय, प्रदेश कानून र यस कार्यविधि बमोजिम ढकारी गाउँपालिकामा दर्ता भई सञ्चालन हुने सामुदायिक वन सम्झनु पर्दछ ।
- ञ. "समिति" भन्नाले संघीय, प्रदेश कानून र यस कार्यविधि बमोजिम सामुदायिक वन सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि गठित समिति सम्झनु पर्दछ ।
- ट. "उपभोक्ता समूह" भन्नाले संघीय, प्रदेश कानून र यस कार्यविधि बमोजिम सामुदायिक वनको व्यवस्था तथा उपयोग गर्न दर्ता भएको उपभोक्ता समूह सम्झनु पर्दछ ।
- ठ. "औजार" भन्नाले वन क्षेत्रमा आवाद वा खनजोत गर्न प्रयोग गरिने सबै किसिमका कृषि औजार तथा रुख विरुवा ताछने, काट्ने, खुकुरी, बन्चरो, आरा, तथा मेशिन समेत सम्झनु पर्दछ ।
- ड. "बोझ वाहक" भन्नाले गाडा, ट्रक, लहरी, मोटर, ट्याक्टर, नाउ, ढुङ्गा वा वन पैदावार लादी ल्याउने यस्तै प्रकारका अन्य साधन वा जनावर समेत सम्झनु पर्दछ ।
- ढ. "चौपाया" भन्नाले जुनसुकै जातको पाल्तु चार खुट्टे जनावर सम्झनु पर्दछ ।
- ण. "टाँचा" भन्नाले काठ वा खडा रुखमा लगाइने छाप, चिन्ह वा निशाना सम्झनु पर्दछ ।
- त. "गस्ती" भन्नाले वन पैदावार चोरी निकासी रोक्न, वन क्षेत्रमा सुरक्षा कायम गर्न तथा असामान्य स्थितिको नियन्त्रण गर्न वा वन संरक्षण गर्नका लागि खटाइएको टोली वा व्यक्तिले सावधानी पूर्वक घुम्ने, रेखदेख गर्ने, पहरा वा रखवारी गर्ने कार्य सम्झनु पर्दछ ।
- थ. "अनुगमन समिति" भन्नाले यस कार्यविधिको दफा १४ बमोजिम गठित गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन समिति सम्झनु पर्दछ ।
- द. "समन्वय समिति" भन्नाले ढकारी गाउँपालिकाभिन्न रहेका सामुदायिक वनहरुको बीचमा समन्वय तथा सहजीकरण गर्न दफा ५ बमोजिम गठित समिति सम्झनु पर्दछ ।
- ध. "तोकिएको वा तोकिए बमोजिम" भन्नाले संघीय, प्रदेश कानून र यस कार्यविधि बमोजिम गाउँ कार्यपालिकाले समय समयमा निर्णय गरी तोकिएको वा तोकिए बमोजिमको व्यवस्था सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद - २

सामुदायिक वन सम्बन्धी व्यवस्था

३. सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था :

- १) संघीय, प्रदेश कानून तथा यस कार्यविधि बमोजिम सञ्चालन भएका र सञ्चालन हुने सामुदायिक वनका उपभोक्ता समूहहरूले यो कार्यविधि प्रारम्भ भएको मितिले तीन महिना भित्र यस गाउँपालिकामा दर्ता गर्नु पर्नेछ ।
- २) उपदफा (१) बमोजिम दर्ता हुने उपभोक्ता समूहहरूले गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनले तोके बमोजिमको नगदी रसिद काटी समूहको विधान सहित प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष अनुसूची - १ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- ३) उपदफा (२) बमोजिम पर्न आएका निवेदन उपर आवश्यक जाँचबुझ गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा उपभोक्ता समूह दर्ताको प्रमाण पत्र उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

४. दर्ता नवीकरण सम्बन्धी व्यवस्था :

- १) संघीय, प्रदेश कानून र यस कार्यविधि बमोजिम गठित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले वार्षिक आयको १० प्रतिशत रकम आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिना भित्र गाउँपालिकाको कोष खातामा जम्मा गरी भौचर सहित गाउँपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- २) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकारीले आवश्यक जाँचबुझ गरी समूह दर्ताको प्रमाण पत्रमा नवीकरण गर्नेछ ।

परिच्छेद - ३

सामुदायिक वन संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था :

५. सामुदायिक वन समन्वय समिति :

- १) सामुदायिक वन संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि गाउँपालिका स्तरीय एक समन्वय समिति रहनेछ ।
- २) उपदफा १ बमोजिमको समितिमा देहाय बमोजिमका पदाधिकारीहरू रहने छन :-

क. गाउँपालिका अध्यक्ष वा निजले तोकेको व्यक्ति	अध्यक्ष
ख. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको व्यक्ति	सदस्य

- ग. गाउँपालिका वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिको संयोजक - सदस्य
- घ. गाउँपालिका भित्र रहेका सबै सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका अध्यक्षहरू - सदस्य
- ङ. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका नेपाल प्रहरीका प्रमुख वा प्रतिनिधि - सदस्य
- च. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका वन कार्यालयका प्रमुख - सदस्य
- छ. गाउँपालिकाको वन तथा वातावरण शाखा हेर्न तोकिएको कर्मचारी — सदस्य - सचिव

६. सामुदायिक वन समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) सामुदायिक वन समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- क. गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक वनहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा सहयोग गर्ने ।
- ख. सामुदायिक वनहरूका विभिन्न गतिविधिको सम्बन्धमा समन्वय तथा सुधार गर्नको लागि कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- ग. सामुदायिक वनको व्यवस्थापन तथा संरक्षणको लागि आवश्यक कार्ययोजना तर्जुमा गरी स्वीकृतिको लागि गाउँ कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- घ. सामुदायिक वनको संरक्षण सम्बर्द्धन तथा सुधारको लागि आवश्यक नीति तथा योजना तयार गरी स्वीकृतिको लागि गाउँपालिकामा पेश गर्ने ।
- ङ. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको विषयमा संघ तथा प्रदेशसँग आवश्यक समन्वय गरी वन सुधारका कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- च. वातावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण, भू-क्षय तथा प्राकृतिक प्रकोप नियन्त्रणको माध्यमबाट वन विकास सम्बन्धी कार्यक्रम तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्ने ।
- छ. सामुदायिक वनको संरक्षणको लागि गस्ती परिचालनको व्यवस्था मिलाउने । तर समन्वय समितिले आवश्यक निर्णय गरी गस्ती परिचालनको जिम्मा अध्यक्ष वा गस्ती टोली प्रमुखलाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- ज. गाउँ कार्यपालिकाले तोकेका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

७. गस्ती सम्बन्धी व्यवस्था :-

१) यस ढकारी गाउँपालिका अन्तर्गत सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक वनको संरक्षण गर्न तथा वन पैदावारको चोरी निकासी रोक्नको लागि सामुदायिक वन समन्वय समितिको सिफारिसमा नेपाल प्रहरी कर्मचारीको नेतृत्वमा रहने गरी एक गस्ती टोली खटाइनेछ ।

२) उपदफा १ बमोजिमको गस्ती टोलीमा तपसिलका सदस्यहरू रहनेछन् ।

क. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका नेपाल प्रहरीको सम्बन्धित ईलाका प्रहरी कार्यालयबाट खटाइएको कर्मचारी,

ख. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सामुदायिक वनहरूले खटाएका कर्मचारी वा पदाधिकारी

ग. गाउँपालिकाले तोकेर पठाएका पदाधिकारी वा कर्मचारी

८. गस्ती टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) गस्ती टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा समूहले बिना ईजाजत वन वा वनजन्य पदार्थ चोरी निकासी गर्ने, गराउने कार्य गरेमा तत्काल पत्रा थुनामा राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।

ख. सामुदायिक वनमा कोही कसैले वन ऐन, नियमावली तथा यस कार्यविधि विपरितका कार्य गरेको पाइएमा त्यस्तो कार्यमा प्रयोग भएका बोझवाहक साधन, औजार तथा यस्तै प्रकृतिका अन्य साधनहरू तत्काल कब्जामा लिई कानून बमोजिम गर्न गराउने ।

ग. कम्तीमा हप्तामा एक पटक समन्वय समितिले खटाएको बखत वन क्षेत्रभर गस्ती गर्ने तर अत्यावश्यक परेमा गाउँपालिका अध्यक्ष र गस्ती टोली प्रमुखको आदेशानुसार सो भन्दा बढी समेत गस्ती गर्ने ।

घ. समन्वय समितिले तोके बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने ।

९. गस्ती परिचालन सम्बन्धी व्यवस्था :-

१) समन्वय समितिको सिफारिसमा गाउँपालिका क्षेत्रका सबै सामुदायिक वनहरूलाई मिलाई नेपाल प्रहरीको क्षेत्राधिकार अनुसारको क्षेत्र बाँडी गाउँपालिका क्षेत्रमा नेपाल प्रहरीको नेतृत्वमा कम्तीमा दुई वटा गस्ती परिचालन गर्न सकिनेछ ।

२) प्रत्येक गस्ती टोलीमा बढीमा दश जना खटाउन सकिनेछ ।

३) गस्तीमा खटिने टोलीलाई प्रचलित कानूनको अधिनमा रही हतियार प्रयोग गर्ने अधिकार हुनेछ ।

४) गस्तीमा खटिने व्यक्तिलाई समन्वय समितिको निर्णय अनुसारको सेवा सुविधा प्रदान गर्न सकिनेछ ।

५) वन संरक्षणमा गस्तीमा खटाउने लगायतका कार्यमा सहयोग गर्नु नेपाल प्रहरी, वन कार्यालय, उपभोक्ता समूह गाउँपालिका लगायत सरोकारवाला सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

१०. सुराकी सम्बन्धी व्यवस्था :

१) वन पैदावार चोरी निकाशी रोक्ने कार्यमा सहयोग गर्न जुनसुकै व्यक्तिले समन्वय समिति वा गस्ती टोली प्रमुखलाई सुराकी दिन सक्नेछ ।

२) सुराकी दिने व्यक्तिलाई सामुदायिक वन समन्वय समितिको निर्णय अनुसार उचित पुरस्कार प्रदान गरिनेछ ।

३) सुराकी दिने व्यक्तिको नाम, मोवाइल नं वा अन्य व्यक्तिगत विवरण गोप्य राखिनेछ ।

११. गस्ती टोलीबाट बरामद भएको वन पैदावार सम्बन्धी व्यवस्था :

१) संघीय तथा प्रादेशिक कानूनमा अन्य व्यवस्था भएकोमा बाहेक गस्ती टोलीले अवैध चोरी निकासीबाट बरामद गरिएका वन पैदावार बिक्रीबाट प्राप्त रकम देहाय बमोजिम बाँडफाँड गरिनेछ ।

क. कूल रकमको ५० प्रतिशत वन समन्वय समितिलाई,

ख. ३० प्रतिशत सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई,

ग. बाँकि २० प्रतिशत मध्ये पुरस्कार स्वरूप १० प्रतिशत सुराकीलाई र १० प्रतिशत गस्ती टोलीलाई ।

परिच्छेद - ४

सामुदायिक वन संरक्षण विशेष कोष सम्बन्धी व्यवस्था

१२. सामुदायिक वन संरक्षण विशेष कोष :

१) गाउँपालिकामा एक सामुदायिक वन संरक्षण कोष रहनेछ ।

२) उपदफा १ बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन् ।

क. गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान वा रकम

ख. वन ऐन नियमावलीमा उल्लेख भएको वन संरक्षणको लागि सामुदायिक वनले खर्च गर्ने गरी तोकिएको रकमको अतिरिक्त पहिलो वर्षको लागि सामुदायिक वनको कारोबारको पाँच प्रतिशत रकम, तर, दोस्रो वर्ष देखी कुल बार्षिक बजेटको ७५ प्रतिशत रकम सामुदायिक वनले र २५ प्रतिशत रकम गाउँपालिकाले वेहोर्ने गरी खर्च व्यवस्थापन गर्ने ।

ग. दण्ड जरिवानाबाट प्राप्त रकम,

घ. दान दातव्य तथा पुरस्कारबाट प्राप्त रकम,

ङ. विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,

च. अन्य तोकिए बमोजिमका रकमहरू ।

१३. कोषको रकम खर्च गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था :

१) दफा १२ बमोजिमको कोषमा जम्मा भएको रकम देहायका कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

क. गस्ती टोलीमा गरिने खर्च,

ख. सुराकीलाई दिइने पुरस्कार रकम,

ग. सामुदायिक वन संरक्षणमा हुने प्रशासनिक खर्च,

घ. गस्ती टोलीमा खटिने व्यक्तिको औषधि उपचार तथा बिमा खर्च,

ङ. समन्वय समितिको निर्णय अनुसार गस्ती टोलीलाई दिइने अन्य खर्च,

च. वन पैदावार चोरी निकासीमा संलग्न व्यक्तिलाई हिरासतमा राख्नु पर्ने भएमा सोमा दिइने सिदा वा खाना खर्च ।

२) उपदफा १ बमोजिमका रकम खर्च गर्नु अघि समन्वय समितिबाट निर्णय गराउनु पर्नेछ । तर आकस्मिक कार्यमा खर्च गर्नु परेमा खर्च गरेको रकमको पुष्ट्याई सहित अनुमोदन गर्ने गरी खर्च गर्न यस उपदफाले बाधा पुयाएको मानिने छैन ।

३) कोषको सञ्चालन अध्यक्ष, सामुदायिक वनको प्रतिनिधि सदस्य र सदस्य सचिवको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन हुने गरी खाता सञ्चालन हुनेछ ।

४) कोषको लेखा परीक्षण गाउँपालिकाले तोकिएको लेखा परीक्षकबाट गरिनेछ ।

५) कोषको लेखा परीक्षण प्रतिवेदन सामुदायिक वन समितिबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद -५

विविध

१४. अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था :

- १) गाउँपालिका अन्तर्गत गठित सामुदायिक वनको क्षेत्राधिकार अन्तर्गत भए गरेका समग्र कार्यहरुको अनुगमन गर्न एक गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन समिति गठन गरिनेछ ।
- २) उपदफा (१) बमोजिमको अनुगमन समितिमा तपसिलका पदाधिकारीहरु रहनेछन् ।
 - क. गाउँपालिका अध्यक्ष वा निजले तोकेको गाउँ कार्यपालिका सदस्य - अध्यक्ष
 - ख. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको कर्मचारी - सदस्य
 - ग. सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु मध्ये समन्वय समितिले तोकेको दुई जना महिला सहित चार जना - सदस्य
 - घ. सुरक्षा निकायको एक जना प्रतिनिधि - सदस्य
 - ङ. वन कार्यालयको प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
 - च. उद्योग वाणिज्य संघबाट दुईजना - सदस्य
 - छ. गाउँपालिका वन तथा वातावरण शाखा प्रमुख - सदस्य-सचिव

१५. दण्ड जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था :- वन पैदावार चोरी निकासीमा संलग्न व्यक्ति वा मतियारलाई संघीय तथा प्रदेश कानूनमा उल्लेख भएकोमा सोही अनुसार दण्ड जरिवाना गरिनेछ र उल्लेख नभएका विषयमा सामुदायिक वन समन्वय समितिले निर्णय गरी तोके बमोजिम दण्ड जरिवाना गरिनेछ ।

१६. खारेजी र बचाउ : संघीय तथा प्रदेश कानूनमा उल्लेख भएकोमा सोही अनुसार तथा उल्लेख नभएका विषयमा यसै कार्यविधि बमोजिम हुनेछन् ।

दफा ३ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित उपभोक्ता समूह दर्ताको प्रमाणपत्रको ढाँचा
 ढकारी गाउँपालिका
 गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
 ढकारी, अछाम
 सुदूरपश्चिम प्रदेश नेपाल
 उपभोक्ता समूह दर्ताको प्रमाणपत्र

दर्ता नं.

मिति :-

श्री उपभोक्ता समूह

ढकारी गाउँपालिका वडा नं. ... , अछाम ।

यस कार्यालयको मिति.....को निर्णय अनुसार ढकारी गाउँपालिकाको सामूदायिक वन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०८० ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी त्यस उपभोक्ता समूहलाई यस गाउँपालिकामा दर्ता गरी यो प्रमाण पत्र दिइएको छ ।

उपभोक्ता समूहको विवरण

उपभोक्ता समूहको क्षेत्र :-

घरधुरीको संख्या :-

कूल जनसंख्या :-

प्रमाणपत्र दिने अधिकारीको :

नाम :-

दर्जा :-

दस्तखत :-

मिति :-

नवीकरण

नवीकरण गरेको मिति	दर्ताको प्रमाणपत्र बहाल रहने अवधि	नवीकरण दस्तुर / ५ प्रतिशतले हुने रकम	रसिद नं.	नवीकरण गर्ने अधिकारीको दस्तखत